

EESTI MAAÜLIKOOL

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Kaisa Vassil

**FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA ETTEVÕTLUSVORM
VÕRRELDES OSAÜHINGUGA**

**SELF-EMPLOYMENT FORM OF BUSINESS COMPARED TO
A PRIVATE LIMITED COMPANY**

Bakalaureusetöö

Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: Anu-Ell Visberg, *MSc*

Tartu 2021

Eesti Maaülikool		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51006			
Autor: Kaisa Vassil		Õppekava: Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvorm võrreldes osaühinguga			
Lehekülgi: 47	Jooniseid: 4	Tabeleid: 3	Lisasid: 1
Osakond / Õppetool: Majandus- ja sotsiaalinstituut			
ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: Ettevõtete juhtimine S190			
Juhendaja(d): Anu-Ell Visberg			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2021			
<p>Ettevõtlusega alustajale on oluline tunda erinevaid ettevõtlusvorme, sest iga ettevõtlusvormil on oma eelised ja puudused, millest tuleb olla teadlik enne ettevõtte loomist. Kõige levinumad ettevõtlusvormid Eestis on osaühing ning füüsilisest isikust ettevõtja. Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused.</p>			
<p>Teoreetilises osas vaadeldakse füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) ja osaühingu (OÜ) ettevõtlusvormi olemust. Uurimistöö empiirilises osas analüüsitakse ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eeliseid ning puuduseid. Uurimistöö tugineb esmastel andmetel, mis tulevad ettevõtjatele suunatud ankeetküsimustikust ning teisestel andmetel, mis pärinevad e-äriregistri ettevõtjaportaalist.</p>			
<p>Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise suurimateks eelistena toodi välja: raha vaba kasutamise võimalus; lihtne raamatupidamine; aastaaruande esitamise kohustus puudub.</p>			

FIE ettevõtlusvormi puudustena toodi välja: kõrge maksukoormus; vastutamine kogu oma isikliku varaga; sotsiaalmaksu avansiliste maksete maksmise kohustus.

Osaühingu ettevõtlusvormis tegutsemiseks on mitmeid eeliseid. Peamiste osaühingu eelistena toodi välja: vastutamine vaid osakapitali piires; soosiv maksupoliitika; dividendide maksmise võimalus omanikele. Osaühingu puudused arvati olevat: raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadus; paberimajandus keeruline ning töömahukas; suur bürokraatia.

Alustaval ettevõtjal on vaja tunda erinevaid ettevõtlusvorme, kuna igal vormil on oma eelised ning puudused, millest tuleb olla teadlik. Ettevõtlusvormi valikul mängib olulist rolli tegevusala millel hakatakse tegutsema.

Märksõnad: ettevõtja, ettevõtlus, füüsilisest isikust ettevõtja, osaühing

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Abstract of Bachelor's Thesis	
Author: Kaisa Vassil		Curriculum: Rural Entrepreneurship and Financial Management	
Title: Self-employment form of business compared to a private limited company			
Pages: 47	Figures: 4	Tables: 3	Appendixes: 1
Department / Chair: Institute of Economics and Social Sciences			
Field of research and (CERC S) code: Management of enterprises S190			
Supervisors: Anu-Ell Visberg			
Place and date: Tartu 2021			
<p>It is important for an entrepreneur to know different forms of enterprise, because each form has its advantages and disadvantages that you need to be aware of before starting a business. The most common forms in Estonia are private limited companies and self-employment. The aim of this bachelor thesis is to find out the advantages and disadvantages that influence the decision in favor of either form.</p> <p>The theoretical part examines the nature of the form of self-employment and private limited companies. In the empirical part of the research, the advantages and disadvantages that influenced the decision in favor of the enterprise form are analyzed. The research is based on primary data from the questionnaire addressed to entrepreneurs and secondary data from the enterprise portal of the e-business register.</p> <p>The biggest advantages of being self-employed are: free use of money; simple accounting; no obligation to submit an annual report. The disadvantages of the self-employed enterprise form are: high tax burden, liability with personal property; advanced payments of social tax.</p>			

There are several advantages to operating in the form of a private limited company. Main advantages of a private limited company are: liability only in the value of share capital; favorable tax policy; dividends can be paid to owners. Like any form of enterprise, a private limited company has its disadvantages, which are: the need to purchase an accounting service; paperwork is complex and labor intensive; great bureaucracy.

An entrepreneur needs to be familiar with different forms of entrepreneurship, as every enterprise form has its advantages and disadvantages to be aware of. The field of activity in which one will operate plays an important role in the choice of the enterprise form.

Keywords: entrepreneur, entrepreneurship, self-employment, private limited company

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA NING OSAÜHINGU OLEMUS.....	9
1.1. Ettevõtlusvormide võrdlus	9
1.2. Füüsilisest isikust ettevõtja olemus	14
1.2. Osaühingu olemus	24
2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA JA OSAÜHINGU ETTEVÕTLUSVORMI VALIK	30
2.1. Metoodika ja valim	30
2.2. Ankeetküsitluse analüüs ning järeldused.....	31
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS.....	40
LISAD.....	44
Lisa 1. Ankeetküsimustik ettevõtjatele.....	45

SISSEJUHATUS

Ettevõtlus on isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguline või teaduslik tegevus (Tulumaksuseadus 2021, § 14 lg 2). Ettevõtlusel on oluline osa riigi majandusest, luues uusi ettevõtteid ja töökohti, majanduskasvu ning innovatsiooni (Pöder 2017: 14).

Alates 2018. aastast on ettevõtlusega võimalik tegeleda ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel ja kasutada ettevõtluskontot. Ettevõtjana tegutsemiseks võib Eestis moodustada aktsiaseltsi, osaühingu, tulundusühistu, täisühingu, usaldusühingu või hakata füüsilisest isikust ettevõtjaks. Kõige levinumad ettevõtlusvormid Eestis on osaühing (OÜ) ning füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Seisuga 1. mai 2021 oli äriregistris registreeritud kokku 266 826 ettevõtjat, nendest füüsilisest isikust ettevõtjaid 28 267 ehk 11% ning osaühinguid 227 128 moodustades 85% kõigist ettevõtjatest (Äriregister ning ... 2021).

Eestis äriregistris registreeritud ettevõtjate arv suureneb iga aastaga. Ettevõtlusega alustajale on oluline tunda erinevaid ettevõtlusvorme, sest igal ettevõtlusvormil on oma eelised ja puudused, millest tuleb olla teadlik enne ettevõtte loomist.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused.

Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda lühiülevaade ettevõtluse erinevatest vormidest.
2. Selgitada füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvormi ja osaühingu olemust.
3. Selgitada välja ja analüüsida füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused.

Uurimistöö tugineb esmastel ja teisestel andmetel. Esmased andmed pärinevad *Google Docs Form* keskkonnas ettevõtjatele suunatud ankeetküsimustikust ning teisesed andmed pärinevad e-äriregistri ettevõtjaportaalist. Teoreetilise osa koostamisel tuginetakse teemat

puudutavatele seadusandlikele aktidele (seadused, määrused), erinevatele juhendmaterjalidele (Maksu- ja Tolliameti teemakohased juhendid), e-äriregistri andmetele ning teemakohasele erialakirjandusele.

Töö teoreetilises osas võrreldakse erinevaid ettevõtlusvorme ning selgitatakse põhjalikumalt füüsilisest isikust ettevõtja ja osaühingu ettevõtlusvormi olemust. Uurimistöö empiirilises osas aga analüüsitakse füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eeliseid ning puuduseid. Analüüsi tegemisel on kasutatud kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivsed andmed avaldatakse kokkuvõtvalt üldistatud kujul ning kvantitatiivsete andmete analüüsil kasutatakse tabelarvutusprogrammi *Microsoft Excel* ja analüüsitavatest andmetest esitatakse kokkuvõtted joonistena.

1. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA NING OSAÜHINGU OLEMUS

1.1. Ettevõtlusvormide võrdlus

Ettevõtlusvorme kasutatakse ettevõtluse teostamiseks. Põhjused, miks ettevõtjaks hakatakse on erinevad. Mitmed autorid on välja toonud, et:

- peamine eesmärk, alustada ettevõtlusega, tuleneb soovist palgatöö kõrvalt teenida lisaraha;
- ettevõtjaks olemine annab võimaluse paindlikumaks töögraafikuks ning eneseteostuseks;
- ettevõtlusega alustamine on lihtne ja taskukohane (Rapacon 2019).

Alustaval ettevõtjal on vaja tunda erinevaid ettevõtlusvorme, kuna igal vormil on oma eelised ja puudused millest tuleb olla teadlik. Enne ettevõtjaks hakkamist peab mõtlema, kas soovitakse ettevõtte luua üksinda või kaasata äripartnereid, arvestada tuleb asutamiskuludega, milleks on riigilõiv ning osakapitali sissemakse ja seejärel saab mõelda ettevõttele nime ning valida tegevusala- ja koha. (Ettevõtte asutamine ...)

Ettevõtja võib tegutseda tegevusaladel, millel tegutsemine ei ole seadusega keelatud. Tegevusalad märgitakse põhikirja Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori alusel (EMTAK tegevusalad). Seaduses võib sätestada tegevusalasid, milleks on vaja tegevusluba või millel võib tegutseda üksnes teatud liiki ettevõtja. (Äriseadustik 2021, §4)

Alates 2018. aastast on ettevõtlusega võimalik tegeleda ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel. Ettevõtluskonto on eraisiku nimel krediidasutuses avatud konto. Maksukohustuse suuruse arvutamiseks esitab krediidasutus Maksu- ja Tolliametile elektroonsel kujul andmed iga maksumaksja ja iga tema ettevõtluskontole laekunud summa kohta. Maksu- ja Tolliamet arvutab ettevõtlustulu maksu summa ja edastab selle elektroonselt krediidasutusele. Peale seda krediidasutus broneerib Maksu- ja Tolliametilt saadud informatsiooni alusel maksumaksja ettevõtluskontol maksukohustuse suurusele vastava summa ja kannab ettevõtlustulu maksu Maksu- ja Tolliameti kontole

maksustamisperioodile järgneva kalendrikuu 10. kuupäevaks. (Ettevõtlustulu lihtsustatud ... 2017, § 6)

Ettevõtluskontot kasutades ei pea muretsemata raamatupidamisaruannete, igakuiste maksudeklaratsioonide ning maksude tasumise pärast, sest kõik käib ettevõtluskonto kannete alusel automaatselt (Mis on ...). Ettevõtlustulu maksu maksja ei või olla käibemaksukohustuslane ega tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana samal või sarnasel tegevusalal (Ettevõtlustulu lihtsustatud ... 2017, § 2). Ettevõtlustulu maksu määr on: 1) 20% ettevõtluskontole laekunud summast, kui summa ei ületa 25 000€ kalendriaastas; 2) 40% ettevõtluskontole laekunud 25 000€ ületavast summast kalendriaastas (Ettevõtlustulu lihtsustatud ... 2017, § 4).

Ettevõtluskontot kasutades vastutab eraisik ettevõtlusest tulenevate kohustuste eest kogu oma varaga (Truuts: 3). Kui inimene tegutseb ainult ettevõtluskonto kaudu ja tema kuu käive ületab 1375€, hakkab tema suhtes automaatselt kehtima ravikindlustus. Õigus ravikindlustusele tekib siis, kui kalendrikuus laekunud sotsiaalmaksu osa on vähemalt sotsiaalmaksu minimaalse kohustuse ulatuses (Ettevõtluskonto ohud ... 2019). 2021. aastal on sotsiaalmaksu minimaalse kohustuse aluseks olev kuumäär 584€ (2021. aastal ... 2020). Kui kindlustatud isiku eest ei ole sotsiaalmaksu miinimumkohustuse ulatuses deklareeritud või ettevõtlustulu maksu maksjalt laekunud või sotsiaalmaksu miinimumkohustuse ulatuses sotsiaalmaksu deklareeritud ja ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel laekunud siis kindlustuskaitse peatub ühe kuu möödumisel (Ettevõtlustulu lihtsustatud ... 2017, § 8 lg 3).

Ettevõtluskonto on kasulik inimesele:

- kes osutab teistele eraisikutele teenuseid tegevusaladel, millega ei kaasne otseselt kulusid;
- kes müüb eraisikutele ja juriidilistele isikutele kaupu, mis on omavalmistatud või väikese materjali- või soetuskuluga.

Kuna ettevõtlustulu maksuga maksustatakse kogu ettevõtluskontole laekunud summa, mitte saadud kasum, siis ei ole võimalik kulusid maha arvata. Järelikult on tegevusaladel, millega kaasnevad otsesed või suured kulud, kasulikum tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana või äriühingu kaudu. (Füüsilise isiku ... 2021)

Ettevõtlusega alustades on inimesel võimalik valida erinevate ettevõtlusvormide vahel. Eestis võib ettevõtlusega tegutseda (tabel 1) füüsilisest isikust ettevõtja (FIE), osaühingu (OÜ), aktsiaseltsi (AS), täisühingu (TÜ), usaldusühingu (UÜ) ning tulundusühistu (TÜS) vormis.

Tabel 1. Erinevate ettevõtlusvormide võrdlustabel (Ettevõtlusvormide võrdlus 2020)

Ettevõtlusvorm	Vähim nõutav osakapital (€)	Vähim nõutav asutajate arv	Varaline vastutus	Kõrgeim juhtimisorgan
Füüsilisest isikust ettevõtja	puudub	1	vastutab kogu oma varaga	puudub
Osaühing	2500	1	vastutab osakapitali ulatuses	juhatas
Aktsiaselts	25 000	1	ei vastuta isiklikult kohustuste eest	aktsionäride üldkoosolek
Täisühing	puudub	2	vastutavad kohustuste eest solidaarselt kogu oma varaga	puudub
Usaldusühing	puudub	2	vähemalt üks vastutab kohustuste eest kogu oma varaga ja vähemalt üks vastutab kohustuste eest oma sissemakse ulatuses	puudub
Tulundusühistu	2500	2	ei vastuta isiklikult kohustuste eest	üldkoosolek

Füüsilisest isikust ettevõtja on piiramatult vastutusega ettevõtlusvorm, ettevõtjaks võib olla teovõimeline isik, seaduses sätestatud juhtudel ka piiratud teovõimega isik (Äriseadustik 2021, §3 lg 1). FIE vastutab tegevuse eest kogu oma varaga, samuti selle koduse varaga, mis pole ettevõtlusega seotud. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegevuse alustamiseks ei ole vaja kindlat algkapitali, põhimäärust ega asutamiskoosolekut. (Ettevõtlusvormide võrdlus 2020)

Osaühing on piiratud vastutusega äriühing. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest, kuna ühing vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga (Äriseadustik 2021, §135). Osaühingu võib luua üks või mitu isikut ning asutajaks võib olla teovõimeline füüsiline või juriidiline isik (Äriseadustik 2021, §137). Ühingu osakapital peab olema vähemalt 25000€. Juhatus on osaühingu kohustuslik juhtimisorgan (Raudmägi 2017). Osaühingu saab registreerida ilma osakapitali sissemakseta tingimusel, et osakapital ei ole suurem kui 25 000€. Osaühingu sissemakseta asutamine ei vabasta osanikke sissemaksu tegemisest, sissemakse tuleb teha pärast osaühingu asutamist. OÜ asutamiseks tuleb sõlmida asutamisleping ning kinnitada põhikiri, mis peab olema notariaalselt tõestatud. (Osaühingu asutamine 2020)

Aktsiaselts on äriühing, mille aktsiakapital on jaotatud aktsiateks (Äriseadustik 2021, §221 lg 1). Aktsiaselts on kõrgeima kapitalinõudega piiratud vastutusega ettevõtlusvorm, mille osakapital peab olema vähemalt 25 000€. Aktsiaseltsi asutamiseks tuleb sõlmida asutamisleping ning kinnitada põhikiri (Aktsiaseltsi asutamine 2020). Aktsionär ei vastuta isiklikult äriühingu kohustuste eest (Äriseadustik 2021, §221 lg 2). Asutajad tasuvad osakapitali kas rahalise või mitterahalise sissemaksena, mitterahaliseks sissemaksuks võib olla mistahes vara või varaline õigus. Aktsionäride üldkoosolek, nõukogu ja juhatus on aktsiaseltsi juhtimisorganiteks. Ettevõtlusvorm on sobilik suurematele ettevõtetele, kus on palju omanikke või töötajaid. (Aktsiaseltsi asutamine 2021)

Täisühing on ühing, milles kaks või enam osanikku tegutsevad ühise ärinime all ja vastutavad solidaarselt ühingu kohustuste eest kogu oma varaga (Äriseadustik 2021, §79). Täisühingu osanikuks võib olla füüsiline või juriidiline isik, osanikuks ei või olla kohaliku omavalitsuse üksus. Täisühingul ei ole põhikirja ja ainult kõigi osanike nõusolekul võib vastu võtta uue osaniku (Täis- ja usaldusühing 2020). Täisühing tegutseb osanike vahel sõlmitud ühingulepingu alusel, samuti määratakse osakapitali suurus ühingulepinguga. Ühingu juhtimises on kõigil osanikel õigus ning kohustus osaleda. Osaniku hääle arv vastab tema sissemakse suurusele. (Täisühing)

Usaldusühing on äriühing, milles kaks või enam isikut tegutsevad ühise ärinime all (Äriseadustik 2021, §125 lg 1). Ühingu kohustuste eest vastutab vähemalt üks isik kogu oma varaga ning teine isik oma sissemakse ulatuses. Usaldusühingu osanikuks võib olla füüsiline või juriidiline isik. Usaldusühingul ei ole põhikirja ja uue osaniku võib vastu võtta ainult kõigi osanike nõusolekul (Täis- ja usaldusühing 2020). Usaldusühing tegutseb osanike vahel

sõlmitud ühingulepingu alusel. Osaniku osakapitali suurus määratakse ühingulepinguga, see võib olla rahaline või mitterahaline ning lubatud on ka teenuse osutamine. (Usaldusühing)

Tulundusühistu on ühing, mille eesmärk on ühise majandustegevuse kaudu toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve. Äriühingu liikmel varalist vastutust ei ole ning ühing vastutab kohustuste eest oma varaga, kuid põhikirjaga võib ette näha ühistu liikmete täieliku isikliku vastutuse või lisavastutuse. Kui ühistu liikmetel isiklikku vastutust ei ole, peab ühistu osakapital olema minimaalselt 2500€. Tulundusühistu liikmete osamaksudest koosneb ühistu osakapital. Ühingu asutajateks peavad olema vähemalt kaks füüsilist või juriidilist isikut. Asutamiseks sõlmitakse asutamisleping ning kinnitatakse põhikiri, mis on kõigi asutajate poolt allkirjastatud ja notariaalselt tõestatud. Äriühingu kõrgeimaks juhtimisorganiks on üldkoosolek, kus igal liikmel on üks hääl. Kui ühistul on üle 200 liikme või kui osakapital on üle 25 000€ või kui see on ette nähtud põhikirjaga peab ühistul olema nõukogu. (Tulundusühistu)

Ettevõtlusega alustamise seadused on aja jooksul muutnud ning sellest lähtuvalt on muutunud ka inimeste eelistused ettevõtlusvormide osas (Ramlar 2018). Ettevõtte asutamisel peaks võrdlema ettevõtlusvorme ning endale selgeks tegema:

- ettevõtte omanike vastutuse ulatuse;
- erinevused ettevõtte juhtimises ja kontrollis;
- kapitali- ja krediidinõuded;
- erinevused maksundusreeglites;
- omandiõiguse üleandmise võimalused;
- ettevõtte pärandamist puudutavad reeglid (Ärikeskkond 2016).

E-äriregistri ettevõtjaportaalis registreeritud ettevõtjate arv suureneb iga aastaga (tabel 2).

Tabel 2. Ettevõtjate arv ja osakaal aastatel 2018-2020 (Äriregister ning ... 2021)

	2018	%	2019	%	2020	%
Füüsilisest isikust ettevõtja	30 218	12,93	29 552	12,22	28 601	10,99
Osaühing	194 354	83,15	202 849	83,88	220 165	84,63
Aktsiaselts	2997	1,28	2893	1,20	2816	1,08
Täisühing	1367	0,58	1364	0,56	1439	0,55
Usaldusühing	3089	1,32	3469	1,43	5431	2,09
Tulundusühistu	1726	0,74	1707	0,71	1696	0,65
KOKKU	233 751	100	241 834	100	260 148	100

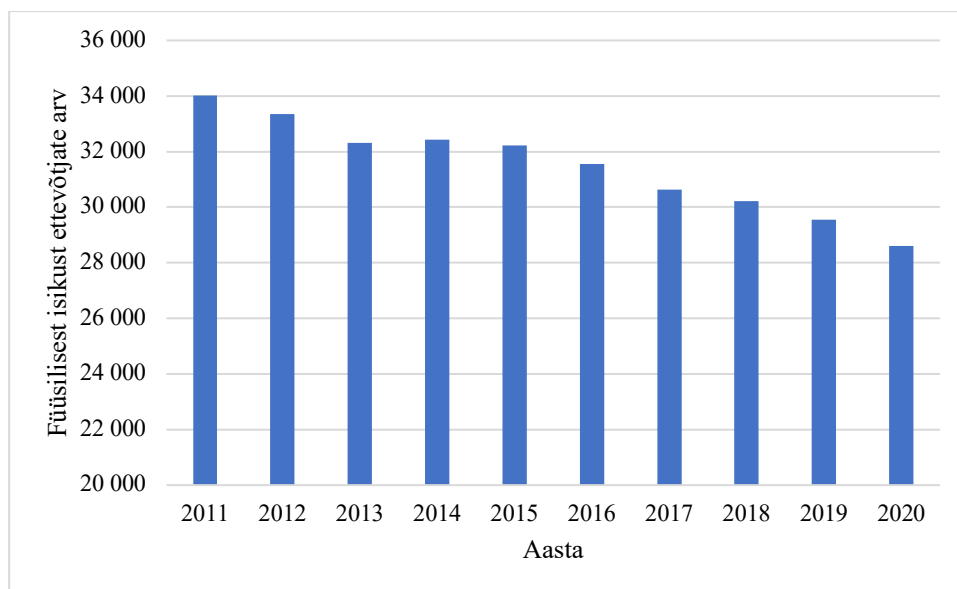
Võrreldes 2018. aastaga suurenes ettevõtjate arv 2019. aastal 3% ja 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga 7%. Vaadeldavatel aastatel on enamus ettevõtjaid tegutsenud osaühingu ja füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvormis. 2018. aastal oli kokku registreeritud 233 751 ettevõtjat, osaühingute osakaal kogu ettevõtjatest oli 83% ning füüsilisest isikust ettevõtjate osakaal 13%. Järgneval aastal suurenes osaühingute osakaal 0,7% ja füüsilisest isikust ettevõtjate osakaal vähenes 0,7%. 2020. aastal oli ettevõtjaid registreeritud 260 148, nendest osaühinguid 220 165 (85%) ning füüsilisest isikust ettevõtjaid 28 601 (11%).

Järgnevalt keskendutakse põhjalikumalt füüsilisest isikust ettevõtja ning osaühingu ettevõtlusvormi olemusele, nende eelistele ja puudustele, kuna tegemist on kõige enam kasutatavate ettevõtlusvormidega Eestis.

1.2. Füüsilisest isikust ettevõtja olemus

Äriseadustiku tähenduses on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus (Äriseadustik 2021, §1). Füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) võib olla iga füüsiline isik (Äriseadustik 2021, §3 lg 1). Ettevõtte kui majandusüksus, mis kuulub füüsilisest isikust ettevõtjale ei ole juriidiline isik (Füüsilisest isikust ... 2020). Füüsilisest isikust ettevõtjate

arv (joonis 1) Eestis on languses. Võrdlusperioodiks on valitud aastad 2011 kuni 2020, et anda paremat ülevaadet FIE-de arvu muutusest.

Joonis 1. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv Eestis aastatel 2011-2020 (Registrite ja Infosüsteemide ...)

Võrreldes 2011. aastaga oli füüsilisest isikust ettevõtjate arv 2020. aastaks vähenenud 19%. 2011. aastal oli kokku registreeritud 34 022 füüsilisest isikust ettevõtjat ja 2020. aastaks oli füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenenud 5 421 võrra võrreldes 2011. aastaga.

Kõik füüsilisest isikust ettevõtjad peavad enne tegevuse alustamist esitama avalduse enda kandmiseks äriregistrisse (Äriseadustik 2021, §3 lg 2). Füüsilisest isikust ettevõtjana äriregistrisse arvelevõtmiseks on kaks võimalust: esitada digiallkirjastatud kandeavaldus ettevõtjaportaali kaudu või notariaalselt kinnitatud kandeavaldus kohtu registriosakonnale (Füüsilisest isikust ettevõtja 2020). Riigilõiv füüsilisest isikust ettevõtja registrisse kandmise eest on 13€, registreerimisel notari abi kasutamisel, tuleb lisaks maksta notari tasu. (Ettevõtte registreerimine 2020).

Füüsilisest isikust ettevõtja kandeavaldus peab sisaldama järgmisi andmeid:

- ärinimi, talunime kasutamise korral ka viide kinnistu numbrile kinnistusraamatus;
- FIE ettevõtte postiaadress (korteri ning maja number; tänava või talu nimi, asula, omavalitsusüksuse ja maakond ning sihtnumber);

- FIE andmed (ees- ja perekonnanimi, Eesti isikukood või selle puudumisel sünniaeg);
- majandusaasta algus ja lõpp, majandusaastaks saab olla ainult kalendriaasta;
- vajadusel andmed ettevõtluse tegevuse peatamise, hooajalise või ajutise tegevuse kohta;
- sidevahendite numbrid (telefon, faks, e-post, koduleht jms);
- teave kavandatud põhitegevusala kohta;
- riigilõivu tasumise tõend (Ettevõtluse alustamine ... 2020).

Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama ettevõtja ees- ja perekonnanime ning ei tohi sisaldada äriühingule viitavat täiendit ning lühendit. Juhul kui ärinimes sisaldub talu nimi ei pea füüsilisest isikust talupidaja ärinimi sisaldama ettevõtja ees- ning perekonnanime. Füüsilisest isikust ettevõtjal võib olla mitu ärinime juhul, kui neid nimesid kasutatakse erinevate ettevõtete kohta. (Äriseadustik 2021, § 8)

Füüsilisest isikust ettevõtja võib äriregistri pidajale teatada oma ettevõtte tegevuse peatamisest ette, märkides ajavahemiku, millal ettevõtte ei tegutse. FIE, kelle ettevõtte tegevus tulenevalt tegevusala iseloomust on hooajaline, võib äriregistri pidajale teatada ettevõtte tegevuse algus- ning lõppkuupäeva. Ettevõtte tegevuse algus- ja lõppkuupäeva võib teatada ka ajutise tegutsemise korral. (Äriseadustik 2021, § 3 lg 3)

Äriregistris registreeritud füüsilisest isikust ettevõtja peab:

- pidama tegevuse kohta raamatupidamisarvestust;
- pidama täiendavat arvestust maksustamise seisukohast tähendust omavate asjaolude kohta ehk maksuarvestust;
- maksuma ettevõtlustulult tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustuslikku kogumispensioni makset kui ta on kogumispensioniga liitunud;
- esitama füüsilise isiku tuludeklaratsiooni vormile A lisaks ettevõtlustulu deklaratsiooni E vormi;
- maksustamisperioodil maksuma sotsiaalmaksu avansilisi makseid;
- alates teisest tegevusaastast maksuma maksustamisperioodil tulumaksu avansilisi makseid;
- hooajaliselt või ajutiselt tegutsev FIE, kes on märkinud registreerimise avalduses ettevõtlusega tegelemise algus- ning lõppkuupäeva, ei pea igakordsest alustamisest või lõpetamisest teavitama (Ettevõtluse alustamine ... 2020).

Füüsilisest isikust ettevõtja on raamatupidamiskohustuslane, seega peab pidama raamatupidamisarvestust raamatupidamise seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Raamatupidamiskohustuslane on kohustatud:

- korraldama raamatupidamist Eesti hea raamatupidamistava või rahvusvahelise finantsaruandluse standardite alusel;
- dokumenteerima kõiki oma majandustehinguid;
- kirjendama algdokumentide või nende põhjal koostatud koondokumentide alusel kõiki oma majandustehinguid raamatupidamisregistrites;
- säilitama raamatupidamise dokumente (FIE ja raamatupidamine 2020).

Erinevalt äriühingutest võib FIE raamatupidamises kasutada nii kassa- kui ka tekkepõhist arvestusprintsipi (Raamatupidamise seadus 2019, § 43). FIE ei pea järgima majandusüksuse printsipi, ehk erinevalt äriühingutest saab füüsilisest isikust ettevõtja legaalselt kasutada igapäevaselt ettevõtlusest teenitud tulu (Raamatupidamise seadus 2019, § 16 lg 1).

Kassapõhise raamatupidamisarvestuse korral kajastatakse tulud ja kulud aasta algusest kronoloogilises järjekorras, arvestades raha tegelikku laekumist või väljamaksmist. Tulude ja kulude sissekanded tehakse siis, kui raha laekub kassasse või pangakontole ning kui raha kassast või pangakontolt välja makstakse. Tekkepõhise raamatupidamisarvestuse korral kajastatakse majandustehingud vastavalt nende toimumise ajale, sõltumata sellest, kas raha on laekunud või tasutud. Kui FIE kasutab tekkepõhist raamatupidamisarvestust, siis tuleb tal pidada täiendavat maksuarvestust. (FIE ja raamatupidamine 2020)

Äriregistris FIE-ks registreerimise järgselt muutub isik automaatselt tulu- ja sotsiaalmaksu maksjaks. Füüsilisest isikust ettevõtjal on kohustus maksta sotsiaalmaksu avansilisi makseid iga kvartali viimase kuu 15. kuupäevaks. Füüsilisest isikust ettevõtja ei pea sotsiaalmaksu avansilisi makseid tasuma, kui:

- ta on riikliku pensioni saaja, osalise või puuduva töövõimega isik, õppur;
- ta alustab/lõpetab tegevuse kvartali jooksul;
- tema eest maksab sotsiaalmaksu tööandja või riik. (FIE maksukohustused 2020)

Kui ettevõtja alustab või lõpetab ettevõtluse kvartali jooksul, maksab ta avansilisi makseid nende päevade eest, millal ta on FIE-na registreeritud. Kui FIE eest maksab sotsiaalmaksu miinimumkohustust tööandja, riik, linn või vald, siis ei pea FIE sotsiaalmaksu avansilisi makseid maksma. Kui FIE eest makstakse sotsiaalmaksu miinimumkohustust vähem, siis

peab ettevõtja ise puudujääva osa tasuma. FIE maksab sotsiaalmaksu oma ettevõtlusest saadud tulult, millest on tehtud tulumaksuseaduses lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised. Sotsiaalmaksuga maksustamise periood on kalendriaasta. Ettevõtlustulult tasumisele kuuluva sotsiaalmaksusumma arvutab Maksu- ja Tolliamet residendist füüsilise isiku ettevõtlusest saadud tulu deklaratsiooni E vormi alusel ning teatab tasumisele kuuluva summa FIE-le hiljemalt 1. septembriks. FIE peab maksu tasuma Maksu- ja Tolliameti pangakontole hiljemalt 1. oktoobriks. (FIE maksukohustused 2020)

FIE maksab tulumaksu oma ettevõtlusest saadud tulult, millest on tehtud seadusega lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised. Ettevõtlustulust lubatud mahaarvamisi saab teha ainult ettevõtjana registreeritud füüsiline isik ja alustav FIE ei pea esimesel maksustamisperioodil tulumaksu avansilisi makseid tasuma. Tulumaksuga maksustatakse ettevõtluse peatamise ajal või pärast ettevõtlusega tegelemise lõpetamist ettevõtlusest laekunud ettevõtlustulu. Tulumaksuga maksustamise periood on kalendriaasta ning tulud maksustatakse tulu saamise maksustamisperioodil kehtinud maksumääraga. Ettevõtja, kes sai eelmisel maksustamisperioodil ettevõtlustulu on kohustatud maksma tulumaksu avansilisi makseid. (FIE maksukohustused 2020)

Füüsilisest isikust ettevõtjal on õigus ravikindlustusele. Ravikindlustuse andmed esitab haigekassale äriregister või Maksu- ja tolliamet. Ravikindlustus tekib kehtiva ravikindlustusega inimese puhul andmete jõudmisel haigekassasse, ravikindlustuseta inimesel 14 päeva pärast FIE-na äriregistris registreerimist. FIE ravikindlustus peatub kahe kuu möödumisel tegevuse peatamise kandmisest äriregistrisse või Maksu- ja Tolliameti maksukohustuslaste registrisse. FIE tegevuse jätkamise kohta esitab äriregister andmed 10 kalendripäeva jooksul. Pärast peatamise lõpetamist jätkub ravikindlustus ilma ooteajata. Füüsilisest isikust ettevõtja õigus ravikindlustusele lõpeb kustutamiskande tegemisel äriregistris või maksukohustuslaste registris. FIE ravikindlustus kehtib veel kaks kuud pärast kustutamiskande tegemist (Ravikindlustuse seadus 2019 § 10 lg 3). (FIE ja tema abikaasa)

Kui füüsilisest isikust ettevõtja on kohustusliku kogumispensioniga ehk II pensionisambaga liitunud, peab ta maksma enda eest kohustusliku kogumispensioni makset. Makse tasutakse üks kord aastas ja makse summa arvutab Maksu- ja Tolliamet ettevõtlustulu deklaratsioonil deklareeritud sotsiaalmaksuga korrigeeritud maksustatava tulu alusel ning väljastab ettevõtjale hiljemalt 30 päeva enne makse tasumise tähtpäeva maksuteate tasumisele kuuluva summa kohta. Füüsilisest isikust ettevõtja on kohustatud maksuteatel märgitud

tasumisele kuuluva summa kandma Maksu- ja Tolliameti pangakontole hiljemalt 1. oktoobriks. Kui füüsilisest isikust ettevõtja puudub maksustatav kasum, siis ta ei pea tasuma kohustusliku kogumispensioni makset. (FIE maksukohustused 2020)

Käibemaksukohustuslaseks ei muutu FIE automaatselt äriregistris registreerimise järgselt. Kui füüsilisest isikust ettevõtja maksustatav käive kalendriaasta algusest arvates on ületanud 40 000€, peab ta end Maksu- ja Tolliametis käibemaksukohustuslasena registreerima. Käibemaksukohustuslasena võib registreerida ka enne kohustusliku 40 000€ täitumist. Kui FIE ei ole end õigeaegselt käibemaksukohustuslasena registreerinud, siis registreeritakse ta tagasiulatuvalt. Käibemaksukohustuslasest füüsilisest isikust ettevõtja peab esitama Maksu- ja Tolliametile käibedeklaratsiooni maksustamisperioodile järgneva kuu 20. kuupäevaks ning kandma samaks tähtpäevaks käibemaksu Maksu- ja Tolliameti pangakontole. (Ettevõtluse alustamine ... 2020)

Käibemaksukohustuslasel on õigus oma maksustatava käibe maksustatavalt väärtuselt arvutatud käibemaksust maha arvata sisendkäibemaks. FIE võib üheaegselt osta kaupa ja teenuseid ettevõtluse tarbeks ja isiklikeks vajadusteks, kuid ta peab arvestama sellega, et kui ta kasutab kaupa või teenust nii ettevõtluse tarbeks kui ettevõtlusega mitteseotud eesmärkidel, siis võib ta maha arvata ainult ettevõtluses maksustatava käibega seotud tehingute tarbeks kasutatava kauba või teenuse sisendkäibemaksu. Sisendkäibemaksu ei ole õigus maha arvata, kui soetatud kaupa või teenust kasutatakse maksuvaba käibe tarbeks või ettevõtlusega mitteseotud eesmärgil. (FIE ja käibemaks 2019)

Tööandjana laienevad füüsilisest isikust ettevõtjale samad kohustused nagu kõigile äriühingutele. Tööandjana peab FIE:

- registreerima oma töötajad töötamise registris, see kohustus tekib juhul, kui võetakse töölepinguga või võlaõigusliku lepingu alusel tööle inimene, kelle eest ta on kohustatud maksma makse;
- registreerima töötamise registris tema juures vabatahtlikkuse alusel tasu saamata töötavad isikud;
- töötajale tehtavatelt väljamaksetelt kinni pidama tulumaksu, töötuskindlustusmakse, kohustusliku kogumispensioni makse (juhul kui töötaja on liitunud pensioni II sambaga);
- arvestama ja tasuma sotsiaalmaksu;
- maksma töötajatele tehtavatelt väljamaksetelt tööandja töötuskindlustusmakset;

- esitama Maksu- ja Tolliametile väljamaksete tegemise kuule järgneva kuu 10. kuupäevaks tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustusliku kogumispensioni ja töötuskindlustusmaksete deklaratsiooni (vorm TSD) koos vastavate lisadega ja hiljemalt samaks tähtjaks kandma nimetatud maksud ning maksed üle Maksu- ja Tolliameti pangakontole (Ettevõtluse alustamine ... 2020).

Füüsilisest isikust ettevõtjal on õigus registreerida töötamise registris oma abikaasa, kes osaleb ettevõtte tegevuses ning maksta abikaasa eest sotsiaalmaksu, tagades sellega abikaasale sotsiaalkindlustuskaitse (FIE abikaasa ... 2019). Füüsilisest isikust ettevõtja abikaasal on õigus ravikindlustusele, kui: abielu on sõlmitud ning kehtiv; abikaasa osaleb tavapäraselt ettevõtte tegevuses; abikaasa ei ole FIE-ga töösuhtes ega ole tema lepinguline äripartner. Abikaasa võib olla kindlustatud ka töölepingu alusel, abistades samal ajal oma FIE-st abikaasat. (FIE ja tema abikaasa)

FIE ei pea koostama ja esitama majandusaasta aruannet. Ettevõtlusest saadud tulu peab deklareerima deklaratsiooni vormil E, mis esitatakse koos füüsilise isiku tuludeklaratsiooni vormiga (Ettevõtlustulu 2021). Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtluse tulud on:

- tulu kauba müümisest või vahendamisest ja teenuse osutamisest;
- renditulu ning litsentsitasu;
- tulu ettevõtluses kasutatud vara võõrandamisest;
- tulu ettevõtte ülevõtmisega saadud vara võõrandamisest;
- kinnisasja võõrandamine;
- isiklikku tarbimisse võetud vara turuhind;
- toetused ja hüvitised, mis on saadud seoses ettevõtlusega;
- saadud kindlustushüvitis, kui kindlustusmakse ja kindlustatud vara soetamismaksumus on maha arvatud ettevõtlustulust;
- finantstulu;
- Maksu- ja Tolliameti tagastatud maksud;
- tulu raieõiguse ja metsamaterjali võõrandamisest;
- Natura 2000 erametsamaa toetus (Residendist füüsilise ...).

FIE ettevõtlustuluks ei loeta: palgatulu, mida saadakse töö- või teenistussuhtest; füüsilisele isikule kuuluvate väärtpaberite võõrandamise tulu; ettevõtlusega seotud ja seaduse alusel

saadud mitterahalisi toetuseid; võetud laenu, kuna see kuulub tagasimaksmisele. (Ettevõtluse tulud ... 2021)

Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtluse kuludeks on:

- põhivara soetamine ettevõtluse tarbeks;
- põhivara parendus- ja täienduskulud;
- vara, mis ei ole põhivara soetamine;
- soetatud kaubad ning teenused;
- töötajatele makstud palgad või muud tasud;
- töötajatele tehtud väljamaksetelt makstud sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks;
- töötajatele tehtud erisoodustused pärast nendelt tulu- ja sotsiaalmaksu tasumist;
- ettevõtluses osaleva abikaasa eest tasutud sotsiaalmaks;
- muud ettevõtlusega seotud riiklikud maksud ja kohalikud maksud;
- finantskulud, ettevõtlusega seotud laenult või muult võlakohustusest tasutud intressid (välja arvatud maksukorralduse seaduse intressi arvestuse üldreegli alusel tasutud intressid);
- maksukorralduse seaduse alusel ajatatud maksuvõlalt peale ajatamise graafiku kinnitamist arvestatud ja tasutud intress (välja arvatud maksuotsusega määratud maksukohustusest arvestatud intress);
- enda või oma töötajate eest tasutud täiend- ja ümberõppe kulud, kui täiendati olemasolevat eri-, kutse- või ametialaseid teadmisi või omandati ettevõtluses vajaminevaid uusi oskusi;
- ettevõtluses kasutatava vara kindlustusmaksed ning võõrandamisega seotud kulud;
- ettevõtluses kasutatavate litsentside, kauplemislubade või tegevuslubade eest makstud tasud;
- välisriigis tasutud sotsiaalmaks, kui on esitanud Maksu- ja Tolliametile välisriigi maksuameti tõendi (Ettevõtluse tulud ... 2021).

FIE peab olema teadlik, et on kulusid, mis raamatupidamises kajastatakse kuluna, kuid mida ei loeta kuluks maksustamise seisukohalt ning mida ei tohi E vormis kuluna näidata. Niisugusteks kuludeks on: ettevõtlustulult makstud tulumaks; trahvid ja sunniraha ning maksukorralduse seaduse alusel tasutud intressid; maksumaksjalt erikonfiskeeritud vara maksumust; kõrgendatud määra järgi tasutud keskkonnatasu vastavalt keskkonnatasude

seadusele; kulusid, mis on tehtud tulumaksuga mittemaksustatavate toetuste arvel; kingituste ja annetuste maksumust; kahju, mis tekkis vara turuhinnast madalama hinnaga võõrandamisest; kahju, mis tekkis turuhinnast kõrgema hinnaga ostetud vara võõrandamisest; pistist ja altkäemaksu; Eestis või välisriigis tasutud sotsiaalkindlustuse maksud või maksed; füüsilisele isikule teenuse eest makstud summat, mis maksustatakse ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel; sotsiaalmaksuseaduses nimetatud arvestuslikku haigushüvitist (Tulumaksuseadus 2021 § 34).

Enamasti on vara ettevõtlusega seotud vaid osaliselt. Olenevalt varast võib seda kasutusotstarbe järgi mõttelisteks osadeks jagada ning leida ettevõtluses kasutatava osa suurus. Lõpuks tuleb määrata proportsioonid nendele varadele ning kaupadele, mida lisaks ettevõtlusele kasutavad isiklikul otstarbel nii FIE kui tema perekonnaliikmed. Kui FIE võõrandab ettevõtluses kasutatud vara, mille soetusmaksumuse on ta eelnevalt, kas osaliselt või täielikult kuludesse kandnud, loetakse selle vara müügihind ettevõtlustuluks ning maksustatakse. Kui vara soetusmaksumus kanti kuludesse osaliselt, tuleb FIE tuludes näidata vara võõrandamisest saadud tulu ehk müügitulu sama proportsiooniga kui kuludesse kantud soetusmaksumus. (Isiklik vara ja ... 2020)

FIE võib omatoodetud töötlemata põllumajandussaaduste võõrandamisest saadud tulust (millest on tehtud lubatud mahaarvamised) aastas täiendavalt maha arvata kuni 2877€, alates 2022. aastast kuni 5000€. Lisaks saavad FIE-ks registreeritud metsakinnistute omanikud raieõiguse ja metsamaterjali võõrandamisest saadud tulust ning Natura 2000 erametsamaa toetusest täiendavalt maha arvata kuni 5000€. (Ettevõtlustulu 2021)

Teatud kulutuste tulust mahaarvamisel tuleb arvestada tulumaksuseaduses sätestatud piiranguid. Külaliste või koostööpartnerite vastuvõtmisel tehtud ja dokumentaalselt tõendatud kulutusi toitlustamisele, majutamisele, transpordile või meelelahutusele ei või maha arvata rohkem kui 2% ettevõtlustulust, millest on eelnevalt maha arvatud kulud. Lisaks 2%-le võib külaliste vastuvõtuks tehtud kulusid maha arvata kuni 32€ ulatuses kalendrikuu kohta. Reklaami eesmärgil üle antud kauba või teenuse kulu, mille väärtus ilma käibemaksuta ei ületa 10€ ning FIE enda tervise edendamiseks tehtud kulu 100€ kvartalis. (Ettevõtluse tulud ... 2021)

Kui füüsilisest isikust ettevõtja lubatud mahaarvamiste summa ületab maksumaksustamisperioodi ettevõtlustulu, võib FIE ettevõtlustulu ületava kulude summa

maha arvata kuni kümne järgneva aasta ettevõtlustulust. Kui edasikantud kulude summa on suurem kui maksustamisperioodi ettevõtlustulu, arvatakse edasikantud kulud ettevõtlustulust maha osaliselt ning jääk kantakse edasi järgmistele maksustamisperioodidele. (Ettevõtluse tulud ... 2021)

Äriregistris registreeritud FIE-l on õigus avada krediitdiasutuses üks erikonto, millele ta võib kanda ainult ettevõtlusest saadud tulud ja seoses ettevõtlusega saadud toetused ning hüvitised. Erikonto kasv maksustamisperioodil arvatakse maha sama perioodi ettevõtlustulust ja kahanemine liidetakse ettevõtlustulule. Erikontoks on ettevõtja poolt avatud tavaline arvelduskonto, mille FIE võtab kasutusse oma ettevõtluse erikonto tarbeks. Eraldi erikonto avamisest Maksu- ja Tolliametit teavitama ei pea. Erikontot on võimalik kasutada raha kogumiseks suuremate investeeringute tarbeks, ilma et kontrol olevat summat maksustamisperioodi lõpus, millal tulu laekus, maksustatakse. (Ettevõtluse tulud ... 2021)

Kui isik soovib oma tegevuse füüsilisest isikust ettevõtjana peatada, esitab ta äriregistrile vastava avalduse märkides ajavahemiku, millal ettevõtlus peatatakse. Ettevõtluse peatamise ajal tehtud kulutusi ettevõtlustulust maha arvata ei saa. Kui äritegevus on vastavalt maksukorralduse seadusele peatatud rohkem kui 12 kuud, loetakse vara(d), mille soetusmaksumuse on maksumaksja oma ettevõtlustulust maha arvanud, isiklikku tarbimisse võetuks ja vara(de) turuhind lisatakse ettevõtlustulule. (Ettevõtluse peatamine ... 2020)

Kui isik soovib oma tegevuse füüsilisest isikust ettevõtjana lõpetada, peab ta äriregistrile esitama avalduse tegevuse lõpetamise ja registrist kustutamise kohta. Käibemaksukohustuslasest füüsilisest isikust ettevõtja peab aga enne äriregistrile kustutamise avalduse esitamist taotlema enda kustutamist käibemaksukohustuslaste registrist. Kui isik lõpetab ettevõtjana tegutsemise, peab ta järgneva aasta 30. aprilliks esitama lõppenud tegevusaasta kohta tuludeklaratsiooni. Deklaratsioon tuleb esitada ka juhtudel, kui puudus ettevõtlustegevus, ta ei saanud ettevõtlustulu või see oli maksuvabast tulust väiksem. (Ettevõtluse peatamine ... 2020)

Füüsilisest isikust ettevõtjaks registreerimine on kiire, lihtne ning odav. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegevuse alustamiseks ei ole vaja kindlat algkapitali, põhimäärust ega asutamiskoosolekut. Riigilõiv FIE alustamisel on väike, seega on ettevõtlust odav alustada. Raamatupidamise korraldamisel võib FIE valida kassa- ja tekkepõhise arvestusprintsipi vahel, ta ei pea järgima majandusüksuse printsiipi ning koostama majandusaata aruannet.

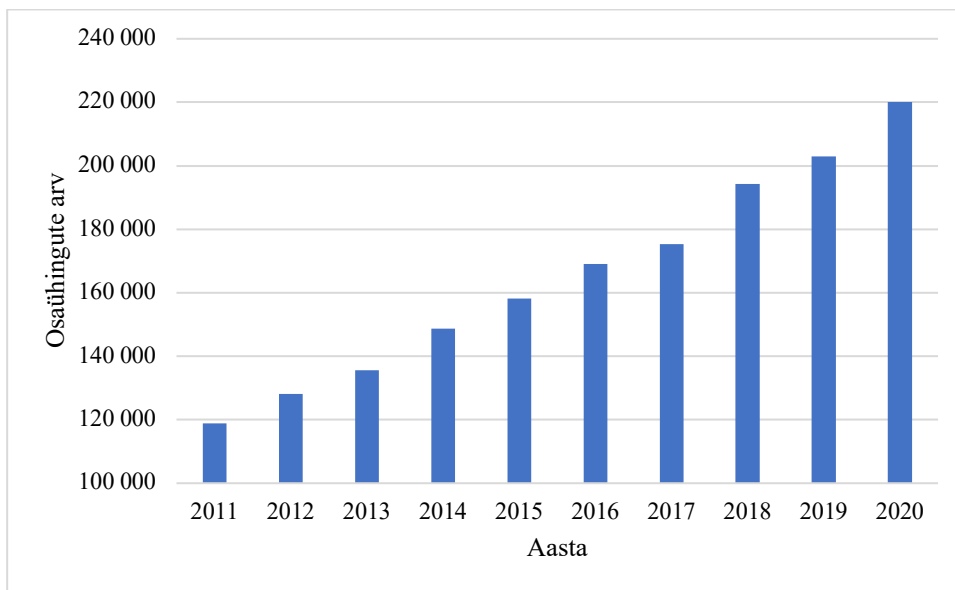
FIE saab tagada oma ettevõtluses osalevale abikaasale sotsiaal- ja ravikindlustuse. Ettevõtlustulust saab FIE teha dokumentaalselt tõendamata täiendavaid mahaarvamisi ning tal on erikonto kasutamise võimalus. Erinevalt äriühingutest saab FIE tegutseda hooajaliselt ja oma tegevuse peatada. Ettevõtlusvormi puudusteks on vastutamine kogu oma isikliku varaga, majandusaastaks saab valida ainult kalendriaasta, omatarbeks võetud raha täies ulatuses maksustamine, suurema käibe ja tekkepõhise arvestuse korral on ettevõtlusest saadud tulu deklaratsiooni E vormi koostamine keeruline.

1.2. Osaühingu olemus

Osaühing on äriühing, millel on osadeks jagatud osakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest. Oma kohustuste eest vastutab osaühing oma varaga ja osanikud vaid oma osakute väärtuse ehk osakapitali sissemakse ulatuses. (Äriseadustik 2021, § 135)

Eestis enim levinumaks ettevõtlusvormiks on osaühing (OÜ). Osaühingu võib luua üks või mitu isikut ning asutajaks võib olla nii füüsiline kui juriidiline isik (Äriseadustik 2021, § 137). Osaühingu miinimumkapital peab olema vähemalt 2500€ (Äriseadustik 2021, § 136). OÜ kohustuslik juhtorgan on juhatus ja osaühingul peab olema nõukogu ainult siis, kui see on ette nähtud osaühingu põhikirjas. (Ettevõtlusvormide võrdlus 2020)

Äriregistris registreeritud osaühingute arv suureneb iga aastaga (joonis 2). Võrdlusperioodiks on valitud aastad 2011 kuni 2020, et anda paremat ülevaadet osaühingute arvu muutusest.

Joonis 2. Osaihingute arv Eestis aastatel 2011-2020 (Registrite ja Infosüsteemide ...)

Võrreldes 2011. aastaga oli osaihingute arv 2020. aastaks suurenenud 46%. 2011. aastal oli kokku registreeritud 118 752 osaihingut ja 2020. aastaks oli ettevõtjate arv suurenenud 101 413 võrra võrreldes 2011. aastaga.

Ärinimi ehk firma on äriregistrisse kantud nimi, mille all ettevõtja tegutseb (Äriseadustik 2021, § 7). Ärinime valik on üks olulisemaid samme osaihingu asutamisel, kuna eristuv ja meeldejääv nimi aitab kaasa ettevõtte tuntusele ning edule.

Piirangud, millega tuleb arvestada Eestis ärinime valiku tegemisel:

- ärinimi peab sisaldama viidet "OÜ" või "osaihing" nime alguses või lõpus;
- ärinimi ei tohi sisaldada isiku nime, kes ei ole osaihingu osanik;
- ärinimi peab olema selgesti eristatav teistest Eestis äriregistrisse kantud ärinimedest;
- ärinimi ei tohi olla sarnane juba registreeritud kaubamärkidega, välja arvatud juhul, kui ettevõtjad tegutsevad erinevates tegevusvaldkondades;
- ärinimi ja tegevusala ei tohi olla omavahel vastuolus;
- ärinimes ei või kasutada riigi ega kohaliku omavalitsuse organite ja asutuste nimetusi. (Ärinime valik ... 2020)

Osaühingu võib registreerida: tavamenetlusena notari vahendusel või elektrooniliselt äriregistri ettevõtjaportaali kaudu (Osaühingu asutamine 2020). Riigilõiv osaühingu äriregistrisse kandmise eest on 145€ ning ettevõtte registreerimine kiirmenetluse korras

ettevõtjaportaali kaudu on 190€. Notari abil ettevõtte registreerimisele, lisanduvad kandeavalduse tasule lisaks notaritasud. (Ettevõtte registreerimine 2020)

OÜ asutamiseks sõlmivad asutajad asutamislepingu, kus märgitakse:

- asutatava osaühingu ärinimi, asukoht ja aadress;
- asutajate nimed ning elu- või asukohad;
- kavandatud osakapitali suurus, samuti nende jaotus asutajate vahel;
- osade nimiväärtused ja arv;
- kui palju tuleb osade eest tasuda, tasumise kord, aeg ning koht;
- mitterahalise sissemakse korral ese, selle hindamise kord;
- juhatuse ning nõukogu liikmete andmed;
- prokuristi või audiitori määramise korral nende andmed;
- asutamiskulude eeldatav suurus ja nende kandmise kord (Äriseadustik 2021, § 138).

Osaühingu sissemakse võib olla nii rahaline kui mitterahaline, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud mitterahalist sissemakset, siis tasutakse osa eest rahas. Kui asutamislepinguga ei ole ette nähtud teisiti, peavad asutajad tasuma osa eest täielikult enne osaühingu äriregistrisse kandmise avalduse esitamist. (Äriseadustik 2021, § 140)

Mitterahaliseks sissemakseks võib olla rahaliselt hinnatav ja osaühingule üleantav asi või varaline õigus, ei või olla osaühingule osutatav teenus, tehtav töö ega asutajate tegevus osaühingu asutamisel (Äriseadustik 2021, § 142). Mitterahalise sissemakse korral hindab sissemakse väärtuse piisavust osaühingu juhatuse, väärtuse hindamisel tuleb aluseks võtta asja või õiguse harilik väärtus. Mitterahalise sissemakse ebaõige hindamise tagajärjel tekkinud kahju eest vastutavad juhatuse liikmed ühismeelselt sissemakse tegemiseks kohustatud isikuga. (Äriseadustik 2021, § 143)

Osaühingu äriregistrisse kandmiseks esitab juhatuse äriregistrile avalduse, milles näidatakse:

- osaühingu ärinimi;
- osaühingu asukoht ja aadress;
- osakapitali suurus;
- asutamislepingu sõlmimise aeg;
- juhatuse liikmete nimed ning isikukoodid;
- kes juhatuse liikmetest võib osaühingut esindada;
- osaühingu majandusaasta algus ja lõpp;

- muud seaduses sätestatud andmed (Äriseadustik 2021, §145 lg 1).

Osaühingu osa väikseim nimiväärtus on 1 euro, suurema nimiväärtuse korral 1 euro täiskordne (Osaühing 2020). Osad võivad olla ühesuguse või erineva nimiväärtusega, igal osanikul võib olla üks osa. Osa annab osanikule õiguse osaleda OÜ juhtimises ning kasumi ja ühingu lõpetamisel allesjäänud vara jaotamisel. Osa kohta ei või välja anda väärtpaberit, kuid osaühingu osad võivad olla registreeritud Eesti väärtpaberite keskregistris. (Osaühing)

Osaühingu raamatupidamine on ettevõtte tegevuse oluline osa. Raamatupidamises tuleb lähtuda raamatupidamise seadusest ja Eesti finantsaruandluse standardist või rahvusvahelisest finantsaruandluse standardist. OÜ raamatupidamist peetakse tekkepõhiselt ehk majandustehinguid kirjendatakse kahekordse kirjendamise põhimõttel (Raamatupidamise seadus 2019, § 6 lg 3). (Osaühingu raamatupidamine)

Käibemaksukohustuslaseks registreerimine on kohustuslik kui ettevõtte käive ületab 40 000€, vabatahtlikult võib ennast käibemaksukohustuslaseks registreerida ka varem. Kõikidele käibemaksukohustuslastele kehtivad ühesugused käibemaksuseaduse sätted. Iga kuu 20. kuupäevaks tuleb arvestada eelmise kuu saadud ja tasutud käibemaks ning esitada Maksu- ja Tolliametile käibemaksudeklaratsioon (KMD). Äriühingutele ei laiene füüsilisest isikust ettevõtjatele laienev õigus osta üheaegselt kaupa või teenust ettevõtluse tarbeks ja äriühingute omanike, juhtide või töötajate isiklikeks vajadusteks, arvestades sellega, et sisendkäibamaksu võib tagasi küsida ainult ettevõtluses maksustatava käibega seotud tehingute tarbeks kasutatava kauba või teenuse osalt. (Osaühingu raamatupidamine)

OÜ-le on töötajate olemasolul kohustused samad, nagu FIE-le, ehk kõik töötajad tuleb registreerida töötamise registris, töötajatele arvestatud tasult tuleb arvutada ja kinni pidada maksud ning maksed, iga kuu 10. kuupäevaks tuleb esitada eelmise kuu väljamaksete kohta Maksu- ja Tolliametile tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse (TSD) deklaratsioon ning tasuda maksmisele kuuluvad summad. (TSD 2021).

Osaühing peab lõppenud majandusaasta kohta koostama majandusaasta aruande, mis koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest. OÜ peab esitama majandusaasta aruandeid ka siis, kui tal majandustegevust ei ole (Osaühing 2020). Tavapäraselt on majandusaasta pikkus 12 kuud ning erinevalt FIE-st saab majandusaastaks olla kalendriaastast erinev periood. Arvestama peab, et majandusaasta peaks algama kuu

esimesel ja lõppema kuu viimasel kuupäeval. Erandjuhtudel (tegevuse alustamisel ja lõpetamisel) võib majandusaasta olla lühem või pikem kui 12 kuud, kuid mitte üle 18 kuu. Majandusaasta aruanne tuleb esitada äriregistrile elektrooniliselt kuue kuu jooksul peale majandusaasta lõppu. (Majandusaasta aruande ... 2020)

Ettevõtted on jagatud suuruse järgi:

- mikroettevõtja;
- väikeettevõtja;
- keskmise suurusega ettevõtja;
- suurettevõtja.

Täismahus raamatupidamise aastaaruanne keskmisele ja suurele ettevõtjale koosneb: bilansist; kasumiaruandest; rahavoogude aruandest; omakapitali muutuste aruandest; lisadest. Väikeettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne koosneb bilansist, kasumiaruandest ja piiratud arvust lisadest. Mikroettevõtja lühendatud raamatupidamise aastaaruanne koosneb lühikesest bilansist ja kasumiaruandest ning mõnest lisast. (Tearu 2015)

Osaühingust saavad selle osanikud raha isiklikku tarbimisse võtta: 1) juhatuse liikme tasuna; 2) töötasuna; 3) dividendidena (Kuidas osaühingu ... 2020). Osanikele võib teha väljamakseid puhaskasumist üks kord aastas või eelmiste majandusaastate jaotamata kasumist, millest on maha arvatud eelmiste aastate katmata kahjum. Osanikule makstakse osa kasumist võrdeliselt tema osa nimiväärtusega, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud teisiti. (Äriseadustik 2021, §157)

Osaühing ei või anda laenu:

- oma osanikule, kelle osa esindab rohkem kui 5% osakapitalist;
- oma emaettevõtja osanikule, aktsionärile või liikmele, kelle osa või aktsiaga on esindatud rohkem kui 5% emaettevõtja osa- või aktsiakapitalist;
- isikule osaühingu osa omandamiseks;
- oma juhatuse ega nõukogu liikmele ega prokuristile (Äriseadustik 2021, §159 lg 1).

Reservkapital moodustatakse iga-aastastest puhaskasumi eraldistest, samuti muudest eraldistest, mis kantakse reservkapitali seaduse või põhikirja alusel. Reservkapitali suurus nähakse ette põhikirjas ning see ei või olla väiksem kui 1/10 osakapitalist. Igal

majandusaastal tuleb reservkapitali kanda vähemalt 1/20 puhaskasumist kuni reservkapital saavutab põhikirjas ettenähtud suuruse. (Äriseadustik 2021, § 160)

Osaühing lõpetatakse: osanike otsusel; kohtulahendiga; pankroti väljakuulutamisega; pankrotimenetluse raugemisega enne pankroti väljakuulutamist; teistel seaduses või põhikirjas ettenähtud alustel (Äriseadustik 2021, § 201). Lõpetamisotsus on vastu võetud, kui selle poolt on vähemalt 2/3 koosolekul osalenud osanikest. Juhatus peab esitama osanikele eelmise majandusaasta aruande ning ülevaate käesoleva aasta majandustegevusest. Majandustegevuse ülevaates peab näitama, millise tähtaja jooksul saab osaühing rahuldada võlausaldajate nõuded. (Äriseadustik 2021, § 202)

Osaühing lõpetatakse kohtuotsusega, kui:

- osanikud ei ole võtnud vastu lõpetamise otsust, kui selle vastuvõtmine oli seaduse või põhikirja alusel kohustuslik;
- juhatuse volituste tähtaeg on lõppenud rohkem kui kaks aastat tagasi ning uut juhatust ei ole valitud;
- muudel seaduses sätestatud juhtudel (Äriseadustik 2021, §203 lg 1).

Osaühingu sundlõpetamise nõude võib esitada juhatus, nõukogu, juhatuse liige, osanik, samuti teised seaduses nimetatud isikud (Äriseadustik 2021, §203 lg 2).

Osaühing on piiratud vastutusega äriühing, kus osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest. Erinevalt FIE-st peab OÜ asutamiseks sõlmima asutamislepingu ning kinnitama põhikirja, mis peab olema notariaalselt tõestatud (Osaühingu asutamine 2020). Juhatus on OÜ kohustuslik juhtorgan ja osaühingul peab olema nõukogu ainult siis, kui see on ette nähtud osaühingu põhikirjas (Ettevõtlusvormide võrdlus 2020). OÜ registreerimisel peaks tegema sissemakse 2500€, samas saab alustada ka ilma osakapitali sissemakseta. Võrraldes FIE asutamisega on osaühingu asutamine kulukam. Osaühing võib raamatupidamise korraldamisel kasutada ainult tekkepõhist arvestust ja kahekordse kirjendamise põhimõtteid. Järgima peab majandusühikuse printsiipi. Koostada ja esitada tuleb majandusaasta aruanne.

2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA JA OSAÜHINGU ETTEVÕTLUSVORMI VALIK

2.1. Metoodika ja valim

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused. Esmased andmed koguti ettevõtjatele suunatud ankeetküsimustikust (lisa 1) ning teisesed andmed pärinevad Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmebaasist. Kõigi Eestis registreeritud juriidiliste isikute kohta koondab andmed e-äriregister (Registrate ja Infosüsteemide ...).

Ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eeliste ning puuduste väljaselgitamiseks viidi läbi elektrooniline küsimustik *Google Docs Form* keskkonnas ajavahemikul 01.-10.mai 2021. Ankeetküsimustik saadeti 60-le ettevõtjale, kellest vastas 35. Valimisse kuuluvad ettevõtjad valiti juhuslikult. Anonüümne küsitlus koosnes kuuest kohustuslikust küsimusest, millele vastamiseks kulus ligikaudu 5 minutit.

Küsimustik on kirjalike küsimuste kogum, mis koosneb küsimustest, millel on enamasti vastusevariandid, mille seast vastaja saab valida. Küsimustega kogutakse infot vastajate kogemuste ning arvamuste kohta. Ankeetküsimustik koosnes neljast kinnisest küsimusest, millele oli ette antud vastusevariandid ja kahest avatud küsimusest, millele ettevõtja sai oma sõnadega vastata. (Beilmann 2020)

Google Docs Form keskkond valiti küsitluse läbiviimiseks, kuna elektroonilist küsimustiku on võimalik edastada paljudele ettevõtjatele korraga. Vastajal on võimalus ankeetküsimustikku täita neile sobival ajal ja kohas.

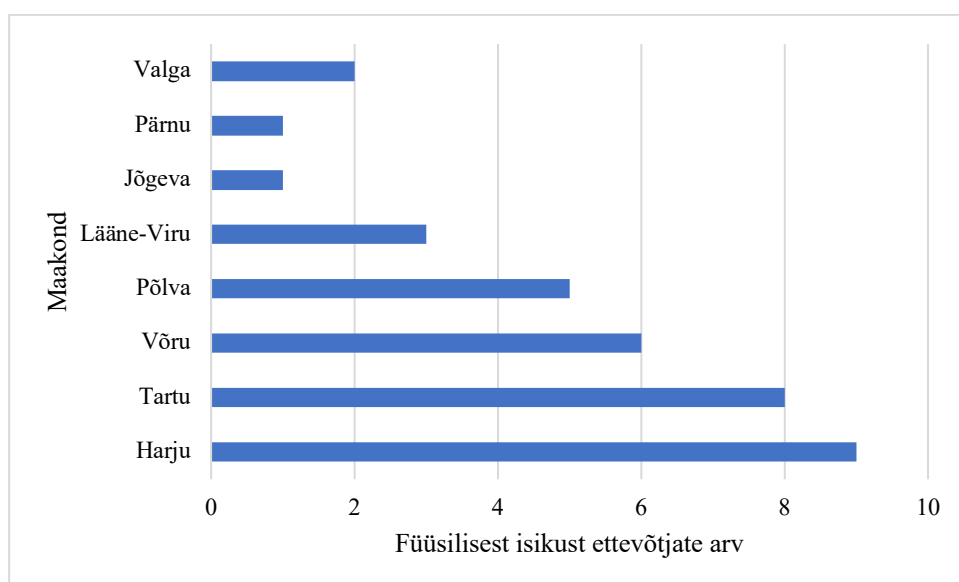
Uurimistöö tugineb esmastel ja teisestel andmetel. Esmased andmed pärinevad ettevõtjatele suunatud ankeetküsimustikust ning teisesed andmed pärinevad e-äriregistri ettevõtjaportaalist.

Analüüsi tegemisel on kasutatud kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivsed andmed avaldatakse kokkuvõtvalt üldistatud kujul ning kvantitatiivsete

andmete analüüsil kasutatakse tabelarvutusprogrammi *Microsoft Excel* ja analüüsitavatest andmetest esitatakse kokkuvõtted joonistena.

2.2. Ankeetküsitluse analüüs ning järeldused

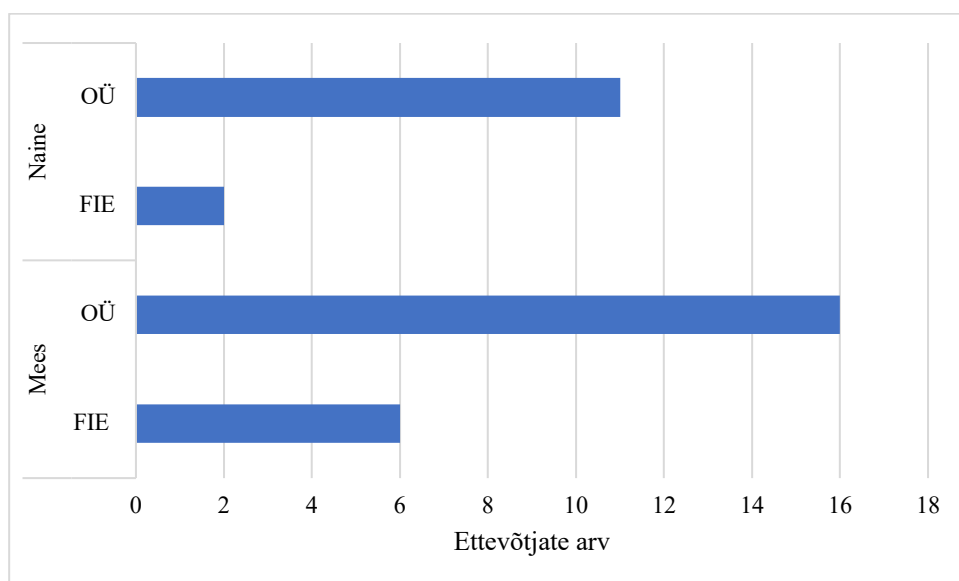
Ankeetküsimustik saadeti 60-le ettevõtjale, kellest vastas kokku 35 Eesti ettevõtjat kaheksast erinevast maakonnast (joonis 3). Vastanutest 63% (22) moodustasid mehed ning 37% (13) olid naised.

Joonis 3. Küsimustikule vastanud ettevõtjate arv maakondade lõikes

Kõige suurem vastamisaktiivsus oli Harju maakonnas millest laekus 26% vastustest. Sellele järgnesid Tartu ning Võru maakond, mille vastuste osakaal moodustas vastavalt 23% ja 17% vastajate koguarvust. Hiiu, Ida-Viru, Järva, Lääne, Rapla, Saare ega Viljandi maakonnast ei vastanud ükski ettevõtja antud küsimustikule.

Ankeetküsimustikule vastanutest 23% ehk 8 ettevõtjat tegutses füüsilisest isikust ettevõtjana (joonis 4) ning osatühipu ettevõtlusvormis tegutses 27 ettevõtjat, moodustades vastanutest 77%.

Joonis 4. Küsimustikule vastanud ettevõtjate arv ettevõtlusvormi lõikes

Füüsilisest isikust ettevõtjatest moodustasid naised 25% ning mehed 75%. Osatüingu ettevõtlusvormis moodustasid naised 41% ning mehed 59%. Ankeetküsimustikule vastanud ettevõtjad tegelesid erinevatel tegevusaladel (tabel 3).

Tabel 3. Küsimustikule vastanud ettevõtjate arv tegevusalade lõikes

	FIE	OÜ
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused; kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus	2	8
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont; veondus ja laondus; majutus ja toitlustus	1	6
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus; haldus- ja abitegevused	1	5
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	4	1
Ehitus	-	3
Info ja side	-	2
Finants- ja kindlustustegevus	-	1
Kinnisvaraalaane tegevus	-	1

Kõige rohkem vastanuid tegutseb tegevusalal *Kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused; kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus*. Kõige enam füüsilisest isikust ettevõtjaid tegutseb tegevusalal *Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük*. Äriregistri andmete põhjal võib väita, et FIE-na tegutsemine on kõige levinum sellel tegevusalal. Seisuga 1. mai 2021 tegutseb *Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük* tegevusalal 33% kõigist füüsilisest isikust ettevõtjatest.

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise eelistena töid küsitletud välja:

- raha vaba kasutamine (3);
- lihtne raamatupidamine (3);
- aastaaruande esitamise kohustus puudub (2);
- vähem bürokraatiat (2);
- kassapõhine arvestus (1);
- sobib väiksemale ettevõtjale (1);
- hooajalisus (1);
- alustamine on lihtne ja kiire (1);
- erikonto (1);
- spetsiaalsed maksusoodustused (1);
- abikaasa ravikindlustus (1).

FIE suurimaks eeliseks pidas kolm vastanut raha vaba kasutamist, ehk majandusüksuse printsiibi mittejälgimise võimalust. Füüsilisest isikust ettevõtja saab legaalselt kasutada igapäevaselt ettevõtluse vara. FIE raamatupidamise teeb lihtsaks asjaolu, et füüsilisest isikust ettevõtjal on võimalus raamatupidamise korraldamisel kasutada kassapõhist arvestusprintsiipi, mille tõttu ta ei pea koostama ega esitama majandusaasta aruannet. Vastuse „vähem bürokraatiat“ võib samuti siduda majandusaasta aruande mittekoostamise ja -esitamisega. Majandusaasta aruande mitteesitamise võimalus muudab FIE tegevuse privaatsmaks, sest peale tema enda ei oma keegi ülevaadet FIE varadest ning kohustistest. Hooajalise tegutsemise võimalus sobib olukordades, kus FIE ei saa või ei taha ettevõtlusega aastaringelt tegutseda. Perioodidel, kus FIE ettevõtlusega ei tegele, ei pea ta maksuma sotsiaal- ja tulumaksu avansilisi makseid. FIE peab arvestama asjaoluga, et ravikindlustus kehtib kaks kuud peale tegevuse peatamist. Tegevuse peatamise ajal laekunud ettevõtluse tulud tuleb kajastada tuluna, kuid sel perioodil ei saa ettevõtluse kulusid maha arvata. Erikonto kasutamise võimalusest oli teadlik üks vastaja. Spetsiaalsetest maksusoodustustest

oli samuti teadlik üks küsitlusele vastaja. Füüsilisest isikust ettevõtjal on võimalik kasutada erikontot raha kogumiseks suuremate investeeringute tarbeks. Spetsiaalsete maksusoodustuste all on ilmselt mõeldud täiendavat dokumentaalselt tõendamata kulude mahaarvamist omatoodetud töötlemata põllumajandussaaduste võõrandamisest saadud tulust kuni 2877€ (alates 2022 kuni 5000€) ja metsakinnistute omanikud raieõiguse ning metsamaterjali võõrandamisest saadud tulust kuni 5000€.

Küsitlusele vastanutest oli üks teadlik, et füüsilisest isikust ettevõtjal on õigus maksta abikaasa eest sotsiaalmaksu ning tagada sellega abikaasale sotsiaalkindlustuskaitse. Lisaks eelnimetatule toodi välja, et FIE-na tegevuse alustamine on lihtne, kiire ja sobib väiksemale tegijale.

Kokkuvõtteks võib öelda, et küsitlusele vastanud olid teadlikud, et FIE-na tegutsemisel on raha vaba kasutamise võimalus (3), lihtne raamatupidamine (3) ning puudub aastaaruande esitamise kohustus (2). Vähem olid teadlikud erikonto võimalusest (1), täiendava dokumentaalselt tõendamata kulude mahaarvamisest (1) ning võimalusest tagada abikaasale sotsiaalkindlustuskaitse (1).

Keegi vastanutest ei nimetanud FIE eelisena alates 2018. aastast seoses ettevõtlusega välismaal viibimisega tehtud dokumentaalselt tõendatud toitlustuskulude lähetuskulude piirmäärades ettevõtlustuluna kajatamise võimalust. Samuti ei teatud tervise edendamise kulude kuni 100€ ettevõtlustuludes kajastamise võimalust ning sotsiaalmaksuga maksustatava tulu vähendamist haigestumise või vigastuse korral teise kuni kaheksanda päeva kohta arvestatud haigushüvitise võrra.

Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvormi puudusteks toodi välja:

- kõrge maksukoormus (3);
- vastutamine kogu oma isikliku varaga (2);
- sotsiaalmaksu avansilised maksed (2);
- laenu saamine (2);
- tulumaksu avansilised maksed (1);
- pensionistaaž (1);
- puudub dividendide maksmise võimalus (1);
- lõpetamine keeruline (1);
- arvestatakse füüsilise teinekord juriidilise isikuna (1);

- vara jagamine lahutuse korral (1);
- ettevõtlusvorm on jäänud vanamoeliseks (1).

Füüsilisest isikust ettevõtja suurimateks puudusteks on kõrge maksukoormus ning oma äritegevuse eest isikliku varaga vastutamise kohustus. FIE kõrget maksukoormust seostatakse tihti sotsiaalmaksu avansiliste maksete ja alates teisest tegevusaastast tulumaksu avansiliste maksete maksmise kohustusega. Avansilised maksed ei suurenda FIE maksukohustust, nende eesmärk on maksukohustuse hajutamine. Lisaks ei ole FIE-l sotsiaal- ja tulumaksu avansiliste maksete maksmise kohustust tegevuse peatamise ajal. Füüsilisest isikust ettevõtja on kohustatud maksma ettevõtlustulult tulu- ja sotsiaalmaksu. Maksukohustust saab vähendada erikonto kasutamisel, täiendavate mahaarvamiste kasutamisel ning eelmiste perioodide kahjumite kasutamisel.

Vastajatest üks tõi välja, et füüsilisest isikust ettevõtjana on keeruline saada laenu ning lahutuse korral on vara jagamise kohustus. Erinevalt osaühingust ei saa FIE maksta endale dividende, samas saab ettevõtluse vara, sh raha vabalt kasutada isiklikuks tarbeks. Lisaks arvati, et ettevõtlusvorm on jäänud vanamoeliseks.

Võib öelda, et vastajad olid rohkem teadlikud FIE kõrgest maksukoormusest (3), vastutamisest kogu oma isikliku varaga (2) ning sotsiaalmaksu avansilistest maksetest (2). Vastanutest teadlikumad tõid välja, et füüsilist isikut arvestatakse teinekord juriidilise isikuna (1), vara jagamise kohustus lahutuse korral (1) ning ettevõtlusvormi vananemisest (1).

Osaühingu eelisteks toodi välja:

- vastutamine vaid osakapitali väärtuses (10);
- soosiv maksupoliitika (10);
- käibemaksukohuslase võimalused (3);
- omanikele saab välja maksta dividende (2);
- lihtsam majandamine (1);
- usaldusväärne tarnijatele ja kreditoridele (1);
- rohkem võimalusi laienemiseks (1);
- mugavam raamatupidamine (1);
- ettevõtte raha on isiklikust rahast eraldi (1);
- selge seaduslik regulatsioon (1);

- ettevõtlusvorm on tunnustatud rahvusvaheliselt (1);
- saab võtta pangalaenu (1);
- kasumi pealt puudub tulumaks (1);
- vähem bürokaatiat (1).

Osaühingu ettevõtlusvormis tegutsemiseks toodi välja mitmeid eeliseid. Peamiseks eeliseks peeti, kümme vastanut, et osanik ei vastuta kohustuste eest isikliku varaga, vaid oma osakute väärtuse ehk osakapitali sissemakse ulatuses. Vastanutest üks oli arvamusel, et osaühingu vormis on lihtsam majandada ning raamatupidamist on mugavam korraldada võrreldes FIE ettevõtlusvormiga.

Vastanutest üks on arvamusel, et OÜ on usaldusväärne tarnijatele ja kreditoridele. Märgitakse ära, et OÜ ettevõtlusvorm on tunnustatud ka rahvusvaheliselt. Toodi välja, et osaühinguna on laenu saamine kergem võrreldes FIE ettevõtlusvormiga. Lisaks omati teadmist, et osanikele saab välja maksta dividende ning teenitud kasumi pealt puudub tulumaksu maksmise kohustus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et küsitlusele vastanud olid teadlikud, et OÜ-na tegutsemisel vastutad vaid osakapitali väärtuses (10), on riigi poolt soosiv maksupoliitika (10) ning saab omanikele välja maksta dividende (2). Vähem olid teadlikud laenu saamise võimalustest (1), kasumi pealt tulumaksu puudumisest (1) ja väiksemast bürokraatiast (1).

Osaühingu puudusteks märgiti:

- raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadus (3);
- paberimajandus keeruline ning töömahukas (2);
- suur bürokraatia (2);
- kohustuslik majandusaasta aruande esitamine (1);
- asutamine kulukam (1);
- aruandlus on keeruline ning vajab finantsalaseid teadmisi (1);
- suuremad kohustused riigi ees (1);
- maksud (1);
- lähetusse saatmise puudumine Eesti siseselt (1);
- ettevõtte raha on omaniku rahakotist rangelt eraldi (1).

Nagu igal ettevõtlusvormil on ka osaühingul oma miinused. Vastanud isikud tõid välja, et suurimaks probleemiks osaühingu puhul on raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadus (3). Vastanud ettevõtjad pöörasid tähelepanu raamatupidamise keerukusele ja töömahukusele ning, et selle korraldamisel on vajadus omada finantsalaseid teadmisi. Märjiti ära, et finantsalased teadmised on vajalikud ka majandusaasta aruande koostamisel. Kahe vastanu arvamust „suur bürokraati“ ja „suuremad kohustused riigi ees“ võib seostada kohustusega koostada ning esitada majandusaasta aruanne. Tulenevalt majandusaasta aruande esitamise kohustusest on andmed osaühingu varade, kohustiste ning omakapitali kohta avalikud. Vastanutest üks arvas, et OÜ asutamine on kulukam võrreldes FIE ettevõtlusvormiga alustamisel. OÜ äriregistrisse kandmise riigilõiv on 145€ ja ettevõtte registreerimine kiirmenetluse korras 190€. FIE registreerimine maksab 13€.

Vastanutest üks luges osaühingu puuduseks „ettevõtte raha on omaniku rahakotist rangelt eraldi“, mis tähendab, et vastanud olid teadlikud vajadusest järgida majandusüksuse printsiipi.

Võib öelda, et vastajad olid rohkem teadlikud OÜ raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadusest (3), paberimajanduse keerukusest ning töömahukusest (2) ja suurest bürokraatiast (2). Vähem olid teadlikud maksudest (1), lähetusse saatmise puudumisest Eesti siseselt (1) ning suurematest kohustustest riigi ees (1).

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise suurimateks eeliseks toodi välja: raha vaba kasutamine; lihtne raamatupidamine; aastaaruande esitamise kohustus puudub. FIE ettevõtlusvormi puudusteks toodi välja: kõrge maksukoormus; vastutamine kogu oma isikliku varaga; sotsiaalmaksu avansilised maksed. Peamiseks OÜ eeliseks toodi välja: vastutamine vaid osakapitali väärtuses; soosiv maksupoliitika; omanikele saab välja maksta dividende. Osaühingu puudusteks märjiti: raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadus; paberimajandus keeruline ning töömahukas; suur bürokraatia.

KOKKUVÕTE

Põhjused, miks ettevõtjaks hakatakse on erinevad: peamine eesmärk, alustada ettevõtlusega, tuleneb soovist palgatöö kõrvalt teenida lisaraha; ettevõtjaks olemine annab võimaluse paindlikumaks töögraafikuks ning eneseteostuseks; ettevõtlusega alustamine on lihtne ning taskukohane. E-äriregistri ettevõtjaportaalis registreeritud ettevõtjate arv Eestis suureneb iga aastaga. Kõige levinumad ettevõtlusvormid Eestis on osaühing ning füüsilisest isikust ettevõtja. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv on languses, seevastu osaühingute osakaal aina suureneb.

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused. Eesmärgi täitmiseks püstitas autor kolm uurimisülesannet.

Esimese uurimisülesande eesmärk oli anda lühiülevaade erinevatest ettevõtlusvormidest. Alates 2018. aastast on ettevõtlusega võimalik tegeleda ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seaduse alusel. Ettevõtluskontot kasutades ei pea muretsmata raamatupidamisaruannete, igakuiste maksudeklaratsioonide ning maksude tasumise pärast, sest kõik käib automaatselt. Ettevõtjal on võimalik valida erinevate ettevõtlusvormide vahel. Eestis võib ettevõtlusega tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana, osaühinguna, aktsiaseltsina, täisühinguna, usaldusühinguna ning tulundusühistuna. Igal ettevõtlusvormil on oma plussid ja miinused.

Järgnevalt keskenduti põhjalikumalt füüsilisest isikust ettevõtja ja osaühingu ettevõtlusvormi olemusele, nende eelistele ning puudustele, sest tegemist on kõige enam kasutatavate ettevõtlusvormidega Eestis.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi elektrooniline küsimustik *Google Docs Form* keskkonnas, mille põhjal analüüsiti füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused.

Ettevõtlusvormid erinevad peamiselt:

- 1) nõutava osakapitali suuruse;

- 2) osanike vastutuse suuruse;
- 3) juhtimisorganite poolest.

Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise suurimateks eeliseks toodi välja: raha vaba kasutamine (3); lihtne raamatupidamine (1); aastaaruande esitamise kohustus puudub (2). FIE ettevõtlusvormi puudusteks toodi välja: kõrge maksukoormus (3); vastutamine kogu oma isikliku varaga (2); sotsiaalmaksu avansilised maksed (2).

Osaühingu ettevõtlusvormis tegutsemiseks on mitmeid eeliseid. Peamiseks OÜ eeliseks toodi välja: vastutamine vaid osakapitali väärtuses (10); soosiv maksupoliitika (10); omanikele saab välja maksta dividende (2). Nagu igal ettevõtlusvormil on ka osaühingul oma puudused, milleks märgiti: raamatupidamisteenuse sisse ostmise vajadus (3); paberimajandus keeruline ning töömahukas (2); suur bürokraatia (2).

Alustaval ettevõtjal on vaja tunda erinevaid ettevõtlusvorme, kuna igal vormil on oma eelised ning puudused millest tuleb olla teadlik. Ettevõtlusvormi valikul mängib olulist rolli tegevusala millel hakatakse tegutsema.

KASUTATUD KIRJANDUS

2021. aastal tõuseb sotsiaalmaksu miinimumkohustuse aluseks olev kuumäär. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/tulu-kulu-kaive-kasum/sotsiaalmaks/juhendid/2021-aastal-touseb-sotsiaalmaksu-miinimumkohustuse> (01.05.2021)
- Aktsiaseltsi asutamine. (2020). - *Eesti riigi infoportaal*. [veebileht] <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/aktsiaseltsi-asutamine> (07.05.2021)
- Aktsiaseltsi asutamine. (2021). - *Amador Likvideerimiskeskus*. [veebileht] <https://www.likvideerimiskeskus.ee/teenused/aktsiaseltsi-asutamine/> (11.05.2021)
- Beilmann, M.** (2020). Küsimustiku koostamine. - *Tartu Ülikool*. [veebileht] <https://samm.ut.ee/kusimustiku-koostamine> (14.05.2021)
- EMTAK tegevusalad. - *e-äriregister*. [veebileht] <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad> (14.05.2021)
- Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/i-ettevotluse-alustamine-ja> (15.03.2021)
- Ettevõtluse peatamine ja lõpetamine. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale-fie/fie-abc/xii-ettevotluse-peatamine-ja> (08.03.2021)
- Ettevõtluse tulud ja kulud. (2021). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/v-ettevotluse-tulud-ja-kulud> (08.03.2021)
- Ettevõtluskonto ohud ja võimalused. (2019). - *Raamatupidaja.ee* [veebileht] <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2019/02/01/ettevotluskonto-ohud-ja-voimalused> (01.05.2021)
- Ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamise seadus. (vastu võetud 19.06.2017). - *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072017002> (12.05.2021)
- Ettevõtlustulu. (2021). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/ettevotlustulu> (03.05.2021)
- Ettevõtlusvormide võrdlus. (2020). - *Eesti riigi infoportaal*. [veebileht] <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/ettevotlusvormide-vordlus/> (02.04.2021)

- Ettevõtte asutamine - praktilised nõuanded. - *Ettevõtlusagentuur Entro*. [veebileht] <https://www.entro.ee/ettevotte-asutamine-praktilised-nouanded/> (15.05.2021)
- Ettevõtte registreerimine. (2020). - *Eesti riigi infoportaal*. [veebileht] <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/ettevotte-registreerimine/> (10.05.2021)
- FIE abikaasa registreerimine alates 01.01.2019. (2019). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/kasulik-teave/fie-abikaasa> (05.05.2021)
- FIE ja käibemaks. (2019). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/vi-fie-ja-kaibemaks> (12.05.2021)
- FIE ja raamatupidamine. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale-fie/fie-abc/ix-fie-ja-raamatupidamine> (15.03.2021)
- FIE ja tema abikaasa. - *Eesti Haigekassa*. [veebileht] <https://www.haigekassa.ee/inimesele/ravikindlustus/fie-ja-tema-abikaasa#tab-2563> (17.05.2021)
- FIE maksukohustused. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/fie-abc/iii-fie-maksukohustused> (12.03.2021)
- Füüsilise isiku ettevõtlustulu lihtsustatud maksustamine. (2021). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/fuusilise-isiku-ettevotlustulu-lihtsustatud-maksustamine> (17.05.2021)
- Füüsilisest isikust ettevõtja. (2020). - *Justiitsministeerium*. [veebileht] <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/praktilisi-nouandeid/fuusilisest-isikust-ettevotja> (17.05.2021)
- Füüsilisest isikust ettevõtjale. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/ariklient/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale> (13.03.2021)
- Isiklik vara ja ettevõtluses kasutatav vara. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale-fie/fie-abc/x-isiklik-vara-ja> (07.05.2021)
- Kuidas osaühingu osaniku, juhatuse liikme ja töötaja tasusid eristada ja maksustada. (2020). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/muudatused/kuidas-osahuingu-osaniku-juhatuse-liikme-ja-tootaja> (08.05.2021)
- Majandusaasta aruande koostamise erinevad etapid. (2020). - *Raamatupidamis- ja maksuportaal*. [veebileht] <https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/majandusaasta-aruande-koostamise-erinevad-etapid> (08.05.2021)

- Mis on ettevõtluskonto. - *LHV kodulehekülg*. [veebileht] <https://www.lhv.ee/et/ettevotluskonto> (17.05.2021)
- Osaühing. - *Loov Eesti*. [veebileht] <https://www.looveesti.ee/alusta-ettevotlusega/ettevotlusvormid/osaühing-ou/> (05.05.2021)
- Osaühing. (2020). - *Justiitsministeerium*. [veebileht] <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/praktilisi-nouandeid/osaühing> (24.03.2021)
- Osaühingu asutamine. (2020). - *Eesti riigi infoportaal*. [veebileht] <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/osaühingu-asutamine/> (18.05.2021)
- Osaühingu raamatupidamine. - *Raamatupidamine väikeettevõttele*. [veebileht] <https://raamatupidaminevaikeettevottele.ee/osaühingu-raamatupidamine/> (01.05.2021)
- Pöder, A.** (2017). The socio-economic determinants of entrepreneurship in Estonian rural municipalities. - *Eesti Maaülikool*. [veebileht] https://dspace.emu.ee/bitstream/handle/10492/3707/Anne_Pöder_DO2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y (14.03.2021)
- Raamatupidamise seadus. (vastu võetud 20.11.2002, viimati jõustunud 01.07.2019). - *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/RPS> (04.05.2021)
- Ramler, G.** (2018). Millist ettevõtlusvormi eelistada: FIE või OÜ? - *SEB kodulehekülg*. [veebileht] <https://www.seb.ee/foorum/ettevotlusega-alustamine/millist-ettevotlusvormi-eelistada-fie-voi-ou> (18.02.2021)
- Rapacon, S.** (2019). 12 Best Jobs If You Want to Be Your Own Boss. - *Kiplinger*. [veebileht] <https://www.kiplinger.com/slideshow/business/t012-s001-12-best-jobs-if-you-want-to-be-your-own-boss/index.html> (19.02.2021)
- Raudmägi, T.** (2017). Osaühingu asutamine. - *IURING õigusbüroo*. [veebileht] <https://www.iuring.ee/osaühingu-asutamine/> (12.05.2021)
- Ravikindlustuse seadus. (vastu võetud 20.11.2002, viimati jõustunud 01.07.2019). - *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/115032019012> (12.03.2021)
- Registrite ja Infosüsteemide Keskus. - *e-Äriregister*. [veebileht] <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika> (05.04.2021)
- Residendist füüsilise isiku ettevõtlusest saadud tulu. - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] https://www.emta.ee/sites/default/files/eraklient/tulu-deklareerimine/deklaratsioonide-vormid/2020/vorm_e.pdf (06.05.2021)
- Tearu, K.** (2015). Majandusaasta aruanne. - *Pilvebüroo*. <https://pilvebyroo.ee/aastaruanne/> (07.05.2021)
- Truuts, S.** Ettevõtlusega alustamise ABC. - *Hakkan Ettevõtjaks*. [veebileht] <https://hakanettevotjaks.ee/wp-content/uploads/2020/02/Ettevotte-loomine-väljavõte-raamatust.pdf> (09.05.2021)

- TSD. (2021). - *Maksu- ja Tolliamet*. [veebileht] <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/tsd> (03.05.2021)
- Tulumaksuseadus. (vastu võetud 15.12.1999, viimati jõustunud 02.01.2021). - *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122020013> (12.03.2021)
- Tulundusühistu. - *Loov Eesti*. [veebileht] <https://www.looveesti.ee/alusta-ettevotlusega/ettevotlusvormid/tulundusuhistu/> (02.05.2021)
- Täis- ja usaldusühing. (2020). - *Justiitsministeerium*. [veebileht] <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/praktilisi-nouandeid/tais-ja-usaldusuhing> (04.05.2021)
- Täisühing. - *Loov Eesti*. [veebileht] <https://www.looveesti.ee/alusta-ettevotlusega/ettevotlusvormid/taisuhing-tu/> (02.05.2021)
- Usaldusühing. - *Loov Eesti*. [veebileht] <https://www.looveesti.ee/alusta-ettevotlusega/ettevotlusvormid/usaldusuhing-uu/> (10.05.2021)
- Ärikeskkond. (2016). - *Välisministeerium*. [veebileht] <https://vm.ee/et/4-arikeskkond> (14.04.2021)
- Ärinime valik ja kontroll. (2020). - *Eesti riigi infoportaal*. [veebileht] <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/aerinime-valik-ja-kontroll/> (13.03.2021)
- Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register. (2021). - *e-äriregister*. [veebileht] https://www2.rik.ee/rikstatfailid/failid/tabel.php?url=21_05mk.html (21.02.2021)
- Äriseadustik. (vastu võetud 15.02.1995, viimati jõustunud 01.02.2021). - *Riigi Teataja*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/104012021046> (12.03.2021)

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustik ettevõtjatele

Lugupeetud ettevõtja!

Olen Eesti Maaülikooli maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise eriala III kursuse tudeng ning kirjutan bakalaureusetööd teemal "Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvorm võrreldes osaühinguga". Äriregistri andmetel on kõige levinumad ettevõtlusvormid Eestis osaühing (OÜ) ja füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Minu bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja ettevõtlusvormi kasuks otsustamist mõjutanud eelised ning puudused.

Küsimustik on anonüümne, kogutud andmeid kasutatakse lõputöö koostamisel ning avaldatakse üldistatud kujul. Vastamiseks kulub ligikaudu 5 minutit.

Täna koostöö eest!

Kaisa Vassil

Sugu

- ☐ Naine
- ☐ Mees

Maakond, kus Teie tegutsete?

- ☐ Harju maakond
- ☐ Hiiu maakond
- ☐ Ida-Viru maakond
- ☐ Jõgeva maakond
- ☐ Järva maakond
- ☐ Lääne maakond
- ☐ Lääne-Viru maakond
- ☐ Põlva maakond
- ☐ Pärnu maakond
- ☐ Rapla maakond
- ☐ Saare maakond
- ☐ Tartu maakond

- Valga maakond
- Viljandi maakond
- Võru maakond

Mis on Teie ettevõtte peamine tegevusala?

- Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
- Mäetööstus; töötlev tööstus; elektrienergia, gaasi, auruga varustamine; veevarustus; jäätmekäitlus
- Ehitus
- Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont; veondus ja laondus; majutus ja toitlustus
- Info ja side
- Finants- ja kindlustustegevus
- Kinnisvaraala tegevus
- Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus; haldus- ja abitegevused
- Haridus; tervishoid ja sotsiaaltoetused
- Kunst, meelelahutus ja vaba aeg; muud teenindavad tegevused; kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus

Millise ettevõtlusvormi esindaja Teie olete?

- FIE
- OÜ

Missugused on Teie arvates valitud ettevõtlusvormi eelised?

Missugused on Teie arvates valitud ettevõtlusvormi puudused?

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Kaisa Vassil,

sünniaeg 11.07.1998,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvorm võrreldes osäühinguga,

mille juhendaja on Anu-Ell Visberg,

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor (allkirjastatud digitaalselt)

Tartu, 24.05.2021

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Anu-Ell Visberg (allkirjastatud digitaalselt)

24.05.2021